

Briselē, 2023. gada 2. maijā
(OR. en)

8863/23

**Starpiestāžu lieta:
2023/0079(COD)**

**COMPET 380
IND 202
MI 348
POLCOM 72
WTO 58
RELEX 519
RECH 154
CODEC 739**

PIEZĪME

Sūtītājs:	prezidentvalsts
Saņēmējs:	Pastāvīgo pārstāvju komiteja / Padome
Temats:	Priekšlikums – EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA, ar ko izveido satvaru kritiski svarīgu izejvielu drošas un ilgtspējīgas piegādes nodrošināšanai un groza Regulas (ES) 168/2013, (ES) 2018/858, 2018/1724 un (ES) 2019/1020 – politikas debates

Gatavojoties politikas debatēm, kas norisināsies Konkurētspējas padomes 2023. gada 22. maija sanāksmē, pielikumā pievienota prezidentvalsts piezīme par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai, ar ko izveido satvaru kritiski svarīgu izejvielu drošas un ilgtspējīgas piegādes nodrošināšanai un groza Regulas (ES) 168/2013, (ES) 2018/858, 2018/1724 un (ES) 2019/1020.

Prezidentvalsts piezīme politikas diskusijām par Kritiski svarīgo izejvielu aktu

Konkurētspējas padomes 22. maija sanāksmē

ES ir sākusi rīkoties, lai vēlākais līdz 2050. gadam kļūtu klimatneitrāla. Lai sasniegtu šo mērķi, ES ir jāizstrādā un jāsarāžo plašs neto nulles emisiju tehnoloģiju klāsts, kam nepieciešamas kritiski svarīgas izejvielas (KSI) un stratēģiskas izejvielas. KSI un stratēģiskās izejvielas ir daudzu rūpniecības piegādes ķēžu sākumā. Tās ir vajadzīgas ne tikai zaļās un digitālās pārkārtošanās īstenošanai, bet arī, lai uzlabotu ES ilgtermiņa konkurētspēju un saglabātu mūsu noturību un drošību. Turklāt šīs izejvielas ir neaizstājamās tādās stratēģiskās nozarēs kā veselība, kosmos un aizsardzība. Piegādes ķēdes traucējumi var ļoti negatīvi ietekmēt ES rūpniecību un drošību, kā arī ES politisko mērķu sasniegšanu.

Pieprasījums pēc KSI nekad nav bijis lielāks. Ņemot vērā apjomīgos globālos ieguldījumus tīrās tehnoloģijās, digitālo pārkārtošanos un pieaugošās aizsardzības vajadzības sakarā ar Krievijas iebrukumu Ukrainā, paredzams, ka turpmākajos gados pieprasījums strauji pieaugs. Kopējais pieprasījums pēc derīgajiem izrakteņiem pasaulē nākamajos 20 gados palielināsies divas līdz četras reizes, un paredzams, ka pieprasījums pēc izejvielām, kas nepieciešamas baterijām, piemēram, litija, palielināsies līdz pat 42 reizēm salīdzinājumā ar pašreizējo līmeni. Turklāt tiek lēsts, ka pieprasījums pēc retzemju metāliem, piemēram, neodīma, disprozija un prazeodīma, kas nepieciešami pastāvīgo magnētu ražošanai, kurus savukārt izmanto, piemēram, vēja turbīnās un elektrotransportlīdzekļos, laikposmā no 2020. līdz 2030. gadam pieaugs par aptuveni 250 %.

Kritiski svarīgo izejvielu ziņā ES šobrīd ir ļoti atkarīga no importa. Pasaulē KSI ražošana ir izteikti koncentrēta vien dažās valstīs. Piemēram, vieglo retzemju elementu un smago retzemju elementu gallija un magnija ziņā ES ir ļoti atkarīga no Ķīnas (vairāk nekā 90 % apmērā). Turklāt ES pastāvīgo magnētu pieprasījuma struktūrā 98 % sedz imports no Ķīnas. Tāpat ES ir ļoti atkarīga no dažām valstīm izejvielu pārstrādes un rafinēšanas jomā, piemēram, Ķīna kontrolē 56 % no rafinēta litija globālā apjoma un 58 % no rafinēta mangāna apjoma, 63 % no baterijās izmantotā globālā kobalta apjoma iegūst Kongo Demokrātiskajā Republikā, bet 60 % – tiek rafinēti Ķīnā. Dienvidāfrika nodrošina 71 % no ES platīna grupas metālu vajadzībām, savukārt Turcija nodrošina 98 % no borāta piegādēm ES. Dažas no šīm valstīm neatbalsta Eiropas vērtības un neievēro Eiropas vidiskos, sociālos un pārvaldības standartus. Tas liek meklēt citus sadarbības veidus un pilnveidot ES tirdzniecības attiecības ar uzticamiem partneriem, piemēram, izmantojot brīvās tirdzniecības nolīgumus vai stratēģiskas partnerības.

KSI ir kļuvušas par bandinieku ģeopolitiskā spēlē, kurā ES jāklūst par nozīmīgu spēlētāju. Ir acīmredzams, ka ir jādažādo kritiski svarīgo izejvielu avoti un jānodrošina piegādes drošība, lai sniegtu labumu ES rūpniecībai un garantētu, ka ES spēs sasniegt savus klimata un digitālos mērķus, kā arī apmierināt savas aizsardzības vajadzības. Šajā nolūkā ES ir jākoncentrējas ne tikai uz importa dažādošanu, bet arī uz savu spēju stiprināšanu kritiski svarīgu izejvielu ieguves, pārstrādes un reciklēšanas jomā.

Neraugoties uz lielām atradnēm un strādājošām raktuvēm, ES ir maznozīmīgs dalībnieks KSI un stratēģisko izejvielu ieguvē, pārstrādē un reciklēšanā. Daudzu izejvielu reciklēšanas rādītājs nesasniedz pat 1 % atzīmi. ES ir ģeoloģiskais potenciāls, bet kopumā Eiropa nav pietiekami izpētīta daudzu iemeslu dēļ, un viens no tiem ir lielais regulatīvais slogs. Piemēram, ES dalībvalstīs nonāk tikai aptuveni 2 % no globālajiem ieguldījumiem izpētē. Šajā jomā ir neizmantots potenciāls. Kopš 2018. gada Eiropas Komisija kopā ar dalībvalstu pārstāvjiem (ES Izejvielu piegādes grupas locekļiem) ir vākusi informāciju par KSI projektiem. Pašlaik datubāzē ir dati par rezervēm un resursiem no 22 valstīm par 26 kritiski svarīgām izejvielām un vēl septiņām izejvielām. Galvenais kavēklis ES ieguves projektu uzsākšanai ir ilgais, sadrumstalotais un neparedzamais atļauju saņemšanas process. Turklāt ieguldījumus kavē nepietiekama Eiropas derīgo izrakteņu izpēte, nekonsekvence starp vides politiku un investīciju piesaistes politiku, kā arī zemais sabiedrības atbalsts kalnrūpniecībai.

Lai risinātu šos jautājumus un nodrošinātu drošu, daudzveidīgu un ilgtspējīgu KSI piegādi Eiropas Savienībai, Eiropas Komisija 16. martā nāca klajā ar paziņojumu un regulu par kritiski svarīgām izejvielām. Ārējās politikas dimensija lielā mērā ir aplūkota paziņojumā, savukārt regulā aplūkoti iekšējā tirgus un rūpniecības aspekti.

Kritiski svarīgo izejvielu regulas pamatā ir četri pīlāri. Pirmkārt, tajā ierosināts regulas satvarā iekļaut kritiski svarīgo izejvielu sarakstu un jaunu stratēģisko izejvielu sarakstu, tādējādi tos kodificējot tiesību aktos. Vienlaikus regulā ir ierosināti kritēriji, lai Eiropas Savienībā palielinātu KSI ieguves, pārstrādes un reciklēšanas jaudas un virzītu diversifikācijas centienus. Otrkārt, regulā ir ierosināti jauni pasākumi Eiropas kritiski svarīgo izejvielu jaudu stiprināšanai visā vērtības ķēdē, piemēram, jauns satvars tādu stratēģisku projektu atlasei un īstenošanai, kuri varētu gūt labumu no vienkāršotas atļauju piešķiršanas, un tajā ir noteiktas valsts prasības attiecībā uz izpētes programmu izstrādi Eiropā. Turklāt dalībvalstīm ir paredzēts pienākums nodrošināt, ka visiem kritiski svarīgo izejvielu projektiem ir pieejama vienas pieturas aģentūra attiecībā uz visām attiecīgajām atļaujām. Regulā ir arī ierosināts pasākumu kopums, lai palielinātu KSI reciklēšanu un atgūšanu nolūkā nodrošināt Eiropas jaudas. Treškārt, regulā ir izklāstītas darbības, kuru mērķis ir uzlabot ES sagatavotību un mazināt piegādes riskus. Visbeidzot, tiks izveidota kopēja pārvaldes struktūra valdes veidā, kas konsultēs un koordinēs regulā noteikto pasākumu īstenošanu un apspriedīs ES stratēģiskās partnerattiecības ar trešām valstīm.

Kaln rūpniecības nozares problēma slēpjas tajā, ka pamatiežu atradņu atrašanās vieta ir ģeoloģisku procesu rezultāts, un tāpēc derīgo izrakteņu atradnes nevar pārvietot atšķirībā no citām rūpnieciskām darbībām. Ierosinot jaunu raktuvi vai sākt izpēti, vienmēr pastāv konkurējošas intereses. Lai Kritiski svarīgo izejvielu regula sasniegtu savus mērķus, tai ir jāpanāk pareizais līdzsvars starp dažādām, dažkārt pretrunīgām interesēm, tādējādi ļaujot palielināt ražošanu ES, vienlaikus uzturot augstus vides standartus. Visu veidu negatīvās ietekmes – gan vidiskās, gan sociālās – mazināšana ir vienlīdz svarīga arī attiecībā uz projektiem trešās valstīs.

Ministri tiek aicināti apmainīties viedokļiem par šādiem jautājumiem:

- Vai Kritiski svarīgo izejvielu regulā ierosinātie pasākumi ir pietiekami, lai sasniegtu Komisijas noteikto mērķi stiprināt ES ieguves, pārstrādes un reciklēšanas jaudu?
 - Vai Komisijas priekšlikums nodrošina pareizo līdzsvaru starp konkurējošām interesēm, piemēram, starp vidiskajiem standartiem un nepieciešamību Eiropas Savienībā palielināt KSI un stratēģisko izejvielu ieguvi, pārstrādi un reciklēšanu?
 - Kā palielināt sabiedrības atbalstu kalnrūpniecībai ES dalībvalstīs?
-